

OB SMRTI PROF. PAVLA KALANA

Kdorkoli je kdaj v povojnih letih stopil čez prag Narodne in univerzitetne knjižnice, ga je moral srečati in si ga zapomniti: visok, nekoliko upognjen, ščetkasta frizura s srebrnim nadihom, naočniki močne dioptrije in za njimi živahne, rahlo nasmejene oči. V delovni halji, s knjigo pod pazduho je hitel h katalogom ali v skladišče ali kamor že, nato se je spet nenadoma pojavil ves razgret, s podatkom, ki si ga sam prej zaman iskal. Koliko študentov, izobražencev, znanstvenikov pa tudi znanja željnih preprostih ljudi se je obrnilo nanj — in malo-kdo je ostal praznih rok. Celo reševalcem križank je bil pripravljen pomagati. Za to njegovo uslužnostjo je bilo veliko znanja, ali po mnenju prof. Kalana očitno še premalo, zato si ga je nenehno obnavljal in dopolnjeval. Tako je izgorel v svoji bibliotekarski vnemi in letos poleti so ga pokopali, starega štiriin-sedemdeset let.

Pavle Kalan je bil po izobrazbi slavist in romanist, po nagnjenju in poklicu bibliotekar. Iz teh sestavin se je oblikovalo tudi njegovo strokovno-znanstveno delo. Zaradi nesebičnega razdajanja in silne želje po popolnosti ni mnogo publiciral, zlasti ne sam oziroma pod svojim imenom, zato pa je zaoral brazde na vseh svojih ozko strokovnih in mnogih stičnih področjih.

S slovenskimi literarnimi vprašanji se je ukvarjal predvsem v prvem obdobju svojega življenja. Glosiral je določena poglavja iz Jurčičevega življenja in pripravil komentirano izdajo povesti Hči mestnega sodnika. Napisal je razpravo o Aškercu v glasbi (le-ta je bila njegov konjiček) in dokazal, da je Aškerčeva spominska plošča v Ljubljani vzdana v pravi hiši. Orisal je zgodovino pesmi Hej, Slovani. Oskrbel je več člankov za Enciklopedijo Jugoslavije in Slovenski biografski leksikon, sodeloval je pri povojnih slovenskih čitankah ipd.

Zelo opazen dosežek Kalanovega znanstvenega razvoja so tri izdaje Italijansko-slovenskega slovarja. Delo sta začela pripravljati s prof. Bajcem kot soavtorjem že več let pred vojno, ko sta učiteljevala na ljubljanskem liceju. Pobudo in zasnovo je dal (menda) prof. Bajec, večina težaškega dela, zlasti pa vse izpopolnitve so Kalanove. Že goli podatki pričajo o obsežnem in dolgotrajnem naporu: prva izdaja ima 638 strani, druga 800, tretja 844. Vsebinska analiza izpopolnitev v slovarju to misel ne le potrjuje, ampak tudi razširja: Kalan je poskrbel, da je slovar rastel vzporedno z razvojem italijanskega besedišča in da je italijanska beseda čim adekvatneje pojasnjena s slovensko. Prim. ital. orbita = 1960: kolesnica, tir; krožni tok; očnica, očesna jamica; 1971: orbita, tir, krivulja (nebesnega telesa); očnica, očesna jamica. Tako je prof. Kalan soizoblikoval enega najboljših slovenskih standardnih dvojezičnih slovarjev.

Največji uspehi Kalanovega prizadevanja pa bodo ostali vidni v bibliotekarstvu. Od leta 1946 pa skoraj do smrti so pod njegovim vodstvom nastajali, rastle in se dopolnjevali katalogi Narodne in univerzitetne knjižnice, v prvi vrsti njen imenski katalog. Kalan je pojmoval bibliotekarstvo kot strokovno službo znanosti, zato si je nenehno prizadeval, da bi spravil katalogiziranje na najvišjo mogočo raven, pa naj zadeva zadostnost in doslednost izpisov, razreševanje in razčiščevanje bibliografskih nejasnosti ali uporabnost zbranih podatkov. Žal zaradi utesnenosti stavbe NUK in razmer mnogih načrtov ni mogel uresničiti. Naj-

očitnejši dokument Kalanove bibliotekarske aktivnosti bodo prej ko slej anonimno izdana pravila Abecednega imenskega kataloga, s katerimi so bili postavljeni trdni temelji za rast slovenskega bibliotekarstva. Knjiga, ki je bila izdelana sicer po evropski bibliotekarski praksi, nosi očiten pečat Kalanove iznajdljivosti in preciznosti. Kot strokovnjak za abecedni katalog je prof. Kalan postal član mednarodne komisije za katalogizacijo in sodeloval na več mednarodnih konferencah; na njih se je potegoval za uskladitev oziroma poenotenje katalogiziranja. Najbolj tehten prispevek v tej smeri je njegov londonski referat *Choice of entry for authors whose names vary*. Vzporedno z razvojem slovenskega bibliotekarstva se je oblikovala slovenska bibliotekarska terminologija. Kalan je bil ves čas njen usmerjevalec. Med drugim je bil sourednik slovenskega besedja v Terminološkem slovarju s področja znanstvenih informacij (1969). Posegel je tudi v bibliografijo. V Slavistični reviji npr. je objavil slovenistično bibliografijo za leta 1945—1949, ki kot torzo še vedno opozarja na potrebo po nadaljevanju. Iz želje po enotnosti podatkov v slovenskih bibliografskih pomagalih je nastal poglobljen članek *Ob osmem zvezku Slovenske bibliografije*.

In ne nazadnje: s svojo besedo in živim zgledom je prof. Pavle Kalan vzgojil vrsto slovenskih izobraženkov, zlasti pa veliko knjižničarjev in bibliotekarjev, da bi na enem ali drugem področju nadaljevali njegovo delo.

Stane Suhadolnik
SAZU v Ljubljani

Zapiski, ocene in poročila

MADŽARSKE IZPOSOJENKE V PREKMURŠČINI

Članek Lajosa Kissa: *Ungarisch — slawische Wechselbeziehungen in der Sprache (Annales Universitatis Scient. Budapestinensis... Sectio linguistica, T. IV, 1973, 1—12)*, nastal kot predavanje na salzburški univerzi, me je vzpodbudil, da zapišem nekaj misli in dejstev, ki se človeku od nekdanj porajajo ob branju podobnih spisov. Kiss obravnava — informativno za tuje poslušalce — najprej slovanske izposojenke v madžarščini, nato pa madžarske v slovanskih jezikih. Sklep članka je, da je število madžarskih besed v vseh slovanskih jezikih skupaj približno enako številu slovanskih izposojenk v madžarščini. Nas pa mora zanimati, kaj in kako pišejo madžarski slavisti o madžarskih besedah v slovenščini.

V novejšem času je István Kniezsa, ki je napisal veliko delo o slovanskih izposojenkah v madžarščini (gl. Slav. revija 19, 167 sl.), v poljudnem pregledu Madžarsko-slovanski jezikovni stiki (v zborniku A ma-

gyarság és a szlávok, Budapest 1942, 168 sl.) prvi naštel v poglavju o »madžarskem vplivu v slovenščini« (str. 183—4) vrsto madžarskih besed, ki jih pozna prekmurščina. Kniezsi v čast bodi povedano, da tudi na tem mestu dosledno imenuje naše narečje »hazai szlovén« = domovinska, domača slovenščina in prebivalce »szlovének« (Slovenci), le prvič jim dodaja v oklepaju »vendek«.

Kniezsa pravi, da je prekmurščina »v resnici prepojena z madžarskimi prvinami, medtem ko je število madžarskih izrazov v slovenščini onstran meje bistveno manjše, čeprav je tudi dovolj pomembno« (183). Madžarske izposojenke razvršča glede njih značaja v skupine, označujoče državno in cerkveno organizacijo, področje konjereje (tu je tudi kočija), nekaj iz noše in mer ter še nekaj drugačnih besed (*kinč, hasen*...). Kniezsa pravilno primerja značaj teh izposojenk z enakimi v kajkavščini — to pa moramo izpopolniti v tem smislu, da so